

6. Najbolji način organizovanja pose- te muzeju je:
 - a) poseta po grupama od 5 do 10 učenika
 - b) poseta celog odeljenja
 - c) poseta dva odeljenja istog uzra- sta
7. U kojim prilikama i na koji način ko- ristite muzejsku dokumentaciju?
8. Da li rešenje muzejske postavke odgovara školskom programu?

Anketom je utvrđeno da je stalna iz- ložbena postavka Zavičajnog muzeja u Svetozarevu izvrsno sredstvo za upoznavanje istorije zavičaja i da olak- šava obradu nastavnih jedinica, a kori- ste je uglavnom svi učitelji i nastavnici. Sistem obaveštavanja još uvek ne funkcioniše dobro, pa zbog toga oba- veštenja moraju biti raznovrsna i efi- kasna. Prema anketi, najpogodniji ob- lik obaveštavanja prosvetnih radnika je putem oglasne table postavljene u zbornici, posredstvom školskog peda- goga i lično.

Za što uspešnije ostvarenje nastavnog programa, prema svom značaju, mogu se navesti sledeće izložbe:

1. izložbe posvećene prošlosti Svetozareva,
2. izložbe posvećene narodnooslobo- dilačkoj borbi,
3. likovne izložbe i
4. izložbe iz oblasti etnologije.

Opšte je mišljenje nastavnika da mu- zej treba posetiti s jednim odeljenjem. Muzejsku dokumentaciju koristi mali broj nastavnika, navodeći da im je ned- ostupna ili da nisu obavešteni o takvoj mogućnosti, sem pojedinaca koji mu- zejsku dokumentaciju koriste za pis- mene sastave učenika ili teže nastav- ne jedinice.

Potreba o kontinuiranoj i sadržajnijoj saradnji Muzeja i organizacija u udru- ženom radu dugo je aktuelna u druš- veno-političkom i kulturnom planiranju u Svetozarevu, ali ona se odvija prema potrebi, neplanski. Sama saradnja i njeni oblici zavise od pojedinaca u rad- nim organizacijama. Kontakti se, na inicijativu muzejskih radnika, pretežno ostvaruju s predstavnicima sindikata, a mnogo manje s referentima za kul- turu. Zbog nedostatka određene i du- gotrajnije koncepcije kulturnog života u svojoj sredini, sindikalisti i animatori kulture pribegavaju preuzimanju goto- vih programa iz u te svrhe formiranih institucija, ne trudeći se da u okviru RO organizuju odgovarajuće kulturne sadržaje. Najčešći vid saradnje sa RO su tematske izložbe koje se po pravilu održavaju u restoranima društvene ishrane ili sličnim prostorima. Prilikom organizovanja izložbi u RO muzejskim radnicima se nameće niz pitanja, po- čevši od izbora prostora, čuvanja iz-

ložbe, koji materijal izložiti i da li izložiti originalne, kako ponudeni prostor dove- sti u stanje izložbenog i kako zadovolji- ti principe izlaganja.

U težnji da se neposrednom proizvo- đaču približi zavičajna kulturna bašti- na, u Program saradnje uvršćeni su odgovarajući oblici kontakata kojim je obuhvaćeno:

- učešće Muzeja u akciji Kultura rada u udruženom radu;
- organizovano stručno vođenje rad- nika prilikom obilaska stalne mu- zejske postavke, spomen-obeležja i manastira na području Srednjeg Po- moravlja;
- saradnja s turističkim organizacija- ma još nije na potrebnom nivou, ma- da Muzej može biti veoma važan element turističke ponude imajući u vidu kulturno-istorijsku vrednost nje- govih eksponata.

Osim navedenih oblika komuniciranja s publikom, Muzej radi toga koristi i raznovrsne publikacije (stručne časopise, kataloge izložbi, referate, saop- štenja).

Značajnu ulogu u komuniciranju s gra- đanima imaju plakati, razglednice, ka- lendari i vodič kroz postavku. U sa- radnji s »Jagodinskom pivarom«, Mu- zej je za 1987. godinu štampao kalen- dar na kome su reprodukovane raz- glednice stare Jagodine i predmeti koji se mogu videti u postavci.

Rad pedagoške službe, osim uvode- nja novih formi saradnje, usmeren je na istraživanje korespondiranja ukup- nog broja posetilaca prema broju sta- novnika sredine u kojoj Muzej egzistira i utvrđivanje da li je ta publika raz- novrsna, odnosno predstavlja li sve društvene slojeve i glavne grupe zani- manja.

ABSTRACT

Educational activities in the Local History Museum of Svetozarevo

Milutin Kojić

The Local History Museum of Svetozarevo was founded in 1954 and it contains very sizable collections of archaeology, history, ethnography and art. In 1983 the museum moved into a separate, adapted building, obtaining conditions for all its activities: a permanent display was installed, a series of art and thematic exhibitions were organized, and in 1986 a department of education and documentation was established. Annual programs of cooperation of the museum with schools, various institutions and organizations are prepared in order to conduct a systematic educational activity in the museum. The programs provide a detailed list of lectures and exhibitions in the museum and in other premises. The school programs are used as a basis for cooperation, especially for the subjects: history, nature and society and visual culture. The work with pupils includes guided tours of the permanent display and special lectures in the museum or in the school. Special exhibitions with objects from the museum collections are prepared for certain age groups thematically corresponding

to the curriculum. In order to bring into accord the educational program with the needs of the school, the museum produced a questionnaire for primary school pupils and teachers. The obtained answers offered a review of the educational activities in the museum during one year, and suggestions for changes and additions to the program were given by pupils and teachers.

Odgojno-obrazovno djelovanje Gradskog muzeja Varaždin

Antica Bregović

Gradski muzej Varaždin, Varaždin

Primljeno: 18. 12. 1987.

Djelujući dugi niz godina, Gradski mu- zej Varaždin – muzej kompleksnog ti- pa – ostvaruje svoju ulogu na saku- pljanju, očuvanju, izučavanju i prezen- taciji kulturnog nasljeđa i prirode ovog kraja, ali je, k tome, nezaobilazno ve- zan za nastavno-odgojne procese u našoj sredini. Pritom se podrazumije- va korištenje muzeja kao riznice pred- meta i izvora različitih saznanja, ali pi- tanje je u kojoj su mjeri iskorištene sve mogućnosti suradnje. Naša iskustva proistekla iz različitih vidova kontakata na relaciji muzej-škola dosada su poziti- vna; međutim, to je tek dobra osnova za razvijanje intenzivnije, svrsishodni- je i kontinuirane suradnje koja bi dove- la do integracije uloge škole i muzeja. U okviru Gradskog muzeja Varaždin djeluje šest odjela: Arheološki, Kultur- no-povijesni, Etnografski, Galerija sli- ka, Muzej Narodne revolucije i Etno- loški odjel. Svi odjeli imaju stalne postavke; međutim, zbog restaurators- ko-konzervatorskih radova na objektu Stari grad od 1983. godine nisu izloženi stalni postavi Arheološkog, Kultur- no-povijesnog i Etnografskog odjela kroz koje se prezentira kulturna i povi- jesna slika grada i kraja u dužem vre- menskom periodu. Da bi na neki način nadomjestili tu prazninu, obaviještene su škole da će kustosi na njihov poziv održavati predavanja – širinom i obra- dom teme – prilagođena uzrastu i na- stavnom programu. Teme vezane za povijest Varaždina ili pak za pojedine umjetničke pravce pojašnjene su prim- jerima muzejske građe. Predavanja su realizirana, naravno ne u svim škola- ma, a pozivi sa škola bili su učestaliji neposredno uz primanje obavijesti. Kako ove školske godine nije obno- vljen taj vid animacije, nije bilo novih poziva. Dakle, potrebno je ostvariti trajnu suradnju s korisnicima, u ovom primjeru školama. Radi toga se, uz vraćanje stalnog postava ovih odjela, planiraju raznovrsni vidovi prezentaci- je muzejske građe, pojedinih povijes- nih cjelina ili zbirki predmeta korište- njem audio-vizualnih metoda, izdava-

njem kataloga zbirki i radom s učenicima u muzeju.

Stalni postavi ostalih odjela koncipirani su tako da su u velikoj mjeri prilagođeni obrazovnoj djelatnosti. Muzej Narodne revolucije daje prikaz radničkog pokreta, NOB-e, poslijeratne izgradnje i temu **Tito u Varaždinu**. Galerija slika prikazuje slike i skulpture nastale u razdoblju od XV.–XX. stoljeća. Osobito je vrijedna zbirka povijesnih portreta iz XIX. stoljeća evropskih majstora i domaćih umjetnika. Entomološki odjel, iako obrađuje samo jedan, doduše najveći životinjski razred, načinom prezentacije tumači odnose u prirodi. Pojedine izložene cjeline se izravno uklapaju u nastavne programe. Izdani su i vodiči ovih odjela.

Naša iskustva pokazala su da se stalni postavi ne koriste u dovoljnoj mjeri u odgojno-obrazovnom procesu. Ovisno o inerciji i načinu rada pojedinih nastavnika, manji broj redovito primjenjuje rad u muzeju, dok većina to ne čini. Kako ovo nije mjesto za prozivanje druge strane, moramo priznati da dosadašnja aktivnost Gradskog muzeja Var. nije bila dostatna za ostvarenje tih ciljeva.

Positivniji rezultati vezani su za organizaciju rada na pojedinim izložbama. To su izložbe iz fundusa odjela našeg muzeja i izložbe organizirane u suradnji s drugim muzejima. Nisu posebno rađene u skladu s didaktičkim načelima za pojedinu dobnu skupinu; međutim, obrađuju uže tematske cjeline u okviru struka zastupljenih u muzeju. One se manje-više uklapaju u nastavne programe čineći samo jednu ili nekoliko nastavnih cjelina, dajući znanstvena i stručna objašnjenja šira od samog nastavnog programa. Traju obično kraće vrijeme, od 10-tak do mjesec dana. Već se nekoliko godina unatrag sustavno radi na organiziranju što većeg broja učeničkih posjeta koristeći određenu organizacijsku shemu. U našem primjeru, pošto u Muzeju nije zaposlen pedagog, ovakva je animacija isključivo angažman kustosa odjela.

Obično se putem sredstava javnog informiranja – među kojima posebno koristimo lokalnu štampu i radio – daju osnovne informacije o tematskoj izložbi, o terminu i mjestu održavanja. Upućivanjem dopisa školama regije neposredno prije otvorenja izložbe, daju se iscrpne obavijesti o obrađenoj temi i načinu prezentacije (korištenje originalnih predmeta, kopija modela, fotografija, crteža i sl.), a predmetni nastavnici i pedagogi škola upućuju se kada mogu posjetiti izložbu, te kojem se kustosu mogu obratiti radi stručnog vođenja. Uz taj dopis redovito se šalju plakati, a ponekad i katalogi (praksa Muzeja Narodne revolucije). Osim to-

ga, predmetni nastavnici (da li su to nastavnici povijesti, likovne kulture, povijesti umjetnosti ili biologije npr.) pozivaju se na samo otvorenje izložbe. Nakon otvorenja, kustosi ponekad u izravnom kontaktu s nastavnicima organiziraju posjetu.

Može se zaključiti da ima nastavnika koji kontinuirano koriste takav način pedagoškog rada, no ipak ih se mnogo veći broj odaziva nakon propagandnog djelovanja. Osim toga, kvalitetniji je rad s učenicima koji su već pripremljeni prije dolaska na samu izložbu, koji s većom pažnjom prate izloženo, povezuju s obrađenim gradivom i često su toliko zainteresirani da traže dodatna objašnjenja.

Taj način rada dograđen je uz dvije izložbe održane u prvom polugodištu 1987. godine: **40 godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i Tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drveta**. Nastavnicima je, uz uobičajenu obavijest, upućen i prijedlog tema i pitanja koja su predstavljala okosnicu za individualni ili grupni rad. U pripremi posjeta arheološkoj izložbi nastavnicima likovne kulture je predloženo da razgovaraju s učenicima o tehnici izrade predmeta, o upotrebi pojedinih materijala i o načinu ukrašavanja. Predviđeno je npr. da učenici uz poznavanje osnovnih pojmova pronalaze primjere za pojedine tehnike na samoj izložbi. Za nastavu povijesti predloženo je da se, uz poznavanje osnovnih značajki kulture u toku razvoja čovjeka i društva, obrati pažnja na starost nalaza, lokalitete našeg područja i karte nalazišta. Sam način prezentacije ove teme – jer bilo je izloženo oko 800 predmeta i mnogo popratnog materijala: fotografije, crteži, karte i legende – udovoljavao je zahtjevima takovog pristupa. Nakon posjeta izložbi učenici su pisali radove na zadane teme. Nastavnici su bili pozvani da izaberu najbolje odgovore i pošalju u Muzej da konkuriraju za jednu od tri nagrade. I ovog puta odaziv je bio velik. Stiglo je oko 100 odgovora, mnogi su bili prošireni i ilustrirani crtežima eksponata. Odabrani su nagrađeni učenici, organiziran je susret s aktivnim nastavnicima uključenim u tu akciju a njihovim školama poklonjeni su kompleti muzejskih publikacija. Osim toga – temeljeno na prijašnjoj suradnji (iz 1983. godine), kada su etnografski predmeti poslužili kao predlošci za izradu predmeta od gline – organiziran je nastavni sat u izložbenom prostoru. Likovna grupa Osnovne škole »Božena Plazzeriano« iz Varaždina izrađivala je minijature keramičke predmete. Za vrijeme trajanja izložbe povremeno su objavljivani napisi u »Varaždinskim vijestima« i dnevnoj

štampi, a nakon zatvaranja javnost je obaviještena i o rezultatima nagradnog natječaja. Upravo takav način rada uvjetovao je da izložba ima veći odjek u javnosti i da ujedno daje pozitivnije rezultate u nastavnom procesu.

Postoji još jedna mogućnost suradnje koju su osobito dobro prihvatile škole. Muzej Narodne revolucije već niz godina postavlja manje tematske izložbe po školama, naravno, tamo gdje postoje osnovni uvjeti. Izložbe: **Tito, Razvoj narodne vlasti, Nastajanje JNA, XXXII divizija, Veliki štrajk u Tivaru 1936.** izravno su vezane na nastavne programe. Postavljene u školskom predvorju ili dvorani, izložbe omogućuju učenicima i nastavnicima da ih koriste u nastavi ili da ih razgledaju u slobodno vrijeme.

Analizirajući rad Gradskog muzeja Varaždin, prvenstveno u posljednjih nekoliko godina, može se zaključiti da su tek stvorene osnove za postizanje kvalitetne i stalne suradnje Muzeja i škola našeg područja.

Naša iskustva, koja su jednaka iskustvima i drugih sredina, upravo nameću određene metode rada: poznavanje i praćenje nastavnih programa osnovnih i srednjih škola, stalne kontakte nastavnog i muzejskog osoblja, ponuda adekvatnih muzejskih programa i zajedničko opredjeljivanje za metode i način rada. Taj složen zadatak se ne može ostvariti preko noći – potrebno je osigurati osnovne preduvjete: materijalnu osnovu i kadrovsku ekipiranost. Kako u Gradskom muzeju Varaždin postoji opredjeljenje da se u postojećim prilikama razvija odgojno-obrazovni rad, upravo je razrađen sistem djelovanja tzv. »Školskog servisa« koji će uskoro početi s radom pri Galeriji slika, a zatim i na drugim odjelima (detaljnije u članku M. Dučakijević).

ABSTRACT

Educational activities in the Municipal Museum of Varaždin

Antica Bregović

The Municipal Museum of Varaždin has for years cooperated with educational institutions, but in a manner lacking in organization, regularity and a clear concept of cooperation, as it is the case in the majority of Yugoslav museums. The museum is of a complex type, and thus appropriate for the presentation of the cultural history and identity of the town and region. However, occasional thematic exhibitions have many more visitors than the permanent display. The main reason is that the exhibitions have a better public relations program, and the pupils come to the museum better prepared. For the exhibitions »40 years of archaeological research in North-West Croatia« and »Traditional wood design and ornamentation« papers with themes and questions were sent to school teachers providing a framework for individual pupils' work in the museum. Moved by their own experience, the museum staff plan to improve the coopera-

tion with schools, which includes: following the primary and secondary school programs, permanent contacts with school teachers, joint preparation by the museum and school staff of the program of visits and method teaching in the museum.

Djelatnosti Etnografskog muzeja Zagreb u funkciji obrazovanja

Nada Majanović
Etnografski muzej,
Zagreb

Primljeno: 12. 1. 1988.

Etnografski muzej Zagreb osnovan je 1919. godine zaslugom predanog sakupljača narodnog blaga veletrgovca Salomona Bergera, a nakon gotovo 100 godina od prvih upozorenja o značaju narodne materijalne i duhovne kulture te o potrebi njenog sakupljanja i čuvanja. Početna imovina (fundus) muzeja bile su Bergerove zbirke, pa kasnije etnografske zbirke iz nekadašnjeg Školskog muzeja i Muzeja za umjetnost i obrt. Danas ogroman fundus od oko 60.000 predmeta govori o mnogim donatorima koji su svojim darovanjem obogatili zbirke s područja cijele Hrvatske i Jugoslavije, kao i zbirke materijalne kulture izvan-evropskih zemalja.

Dio bogatog fundusa izložen je u izložbenim dvoranama kao **stalni muzejski postav**. Obnovljen 1972. godine (postav je riješio akademik Edo Kovačević, a manekene akademik Vanja Radauš kipar i slikar) konceptijski je prilagođen mogućnostima obrazovne djelatnosti. Prije svega vrlo vizualno rješenje postava u dvoranama, mogućnost slobodnog kretanja i velikih grupa u prostoru postava, te mogućnost održavanja nastave. U prizemlju (dvorana desno) su izložci o sabiraštvu, obradi zemlje, stočarstvu, lovu i ribolovu, pčelarstvu, proizvodnji tekstila, košaraštvu i ločarstvu – kao dio narodnog gospodarstva i rukotvorstva panonskog, dinarskog i jadranskog područja. Prikazani su tako da se može pratiti razvojni put i tok same proizvodnje. Izložbeni je prostor upotpunjen zemljopisnim kartama, prikazima povijesnih zbivanja, fotografijama i opširnim legendama na našem i stranom jeziku. Na taj način posjetilac će dobiti vjernu sliku seoskog gospodarstva i rukotvorstva, sredine iz koje je poteklo, kao i put razvoja, ali i stagnacije.

Povijesna i kulturna zbivanja, preobrazbe, kulturne utjecaje i slojeve, odnose u porodici, selu i društvu, narodne običaje, vještine tkanja, šivanja,

Detalj s putujuće izložbe Etnografskog muzeja u Zagrebu **Rukotvorstvo sjeverne Hrvatske**, održane u Centru za kulturu, Ivanićgradska 41 a, Zagreb, 1977. godine

vezenja, smisao naroda za lijepo – oblik, posebnost boja, sve će posjetilac upoznati u dvoranama prvog kata na izložbenom dijelu nošnje i upotrebnog tekstilnog materijala panonske, kao i dinarske i jadranske zone. Teško je reći u kojoj je vitrini izložen vredniji (ne bogatiji!) materijal. Kulture van-evropskih naroda (prizemlje – dvorana lijevo) zastupljene su građom s područja jugoistočne Azije, Orijenta, Polinezije, Melanezije, Južne Amerike, zapadne Afrike i Australije.

U danima otvorenim za javnost dežuraju četiri kustosa (jedan glavni koji koordinira rad muzeja i sporedni), pa je tako najavljenim (organiziranim) i najavljenim grupama i ostalim posjetiocima omogućeno **stručno vodstvo**. Za one koji ne žele platiti vodstvo u muzeju postoji i tiskani materijal, nešto jeftiniji **vodič kroz muzejski prostor** (na hrvatskom jeziku 1000, engleskom

1500) te **tumač izložbene građe** (hrvatskom 2000, engleskom 3000). Uz povremene izložbe (vidi dalje) besplatno se dobije **katalog ili informativni listić** o izložbi.

Dugogodišnjim radom stečena su iskustva temeljena na uvjetima i mogućnostima kojima djeluje Muzej kao i škole. Rješenja smo tražili prije svega u utvrđivanju **zajedničkog plana i programa škola i muzeja**, obaveznim **posjetama muzejskog pedagoga školama, pismenim obavještenjima** o povremenim izložbama u muzeju, te didaktičkim osmišljavanjem **odgojno-obrazovnog rada u muzeju**, ali i **muzeja u školama**.¹

Poseban obrazovni rad u stalnom muzejskom prostoru (od proljeća do jeseni) je rad sa centrima za predškolski odgoj, osnovnim školama, te centrima za usmjereno obrazovanje (i zimi u odjelu).